

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

TÜRKLERDE “KUT” KAVRAMI VE OSMANLILAR’IN KUTSİYET ELDE ETME ÇABALARI

Doç.Dr. Hasan Basri KARADENİZ DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ,
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ, TARİH BÖLÜMÜ

ÖZET

Kut, Eski Türklerde Siyasi iktidar anlamına gelmekte ve bu unvan Tanrı tarafından hakanlara verilmekte idi. Tanrı “kut” bağıışı ile Türk hakanına hükümdarlık güç ve yetkisi vermekte idi. Eski Türkler’deki siyasi iktidarın Tanrı tarafından verilmesi düşüncesi İslamiyet sonrası da devam etmiş; bu defa hakimiyet görevi “Allah” tarafından çeşitli yollarla verilir olmuştur. Nitekim, Osmanlılar’da hakimiyet düşüncesi de Orta-Asya Türk geleneğinin devamıdır. Onlar, hakimiyetin bir soy, hükümdar ailesi veya halk üzerinde kabulünü beşeri kanunların değil “Allah”ın tayin ettiğine inanıyorlardı. Dolayısıyla kendi sultanlıklarını da onlara Allah bağıışlamıştı. Peki bu nasıl olacaktı? İslamî anlayışa göre bu ancak Peygambere gönderilen vahiy yolu ile olabilirdi. Bir daha peygamber gelmeyeceğine göre bu, çeşitli rumuzlar ile gerçekleşebilirdi. Bunlar, salih rüya, keramet, keşif ve astroloji gibi gaibden gelecek ili ilgili haberler veren yollardı.

ANAHTAR KELİMLER: Kut, Osmanlı, Keşif, Keramet, Rüya, Kumral Abdal, Osman Gazi, Şeyh Edebali

ABSTRACT

Kut, for old Turkish culture meant political power and this status was belived to be given to Hakans by God. By “Kut” god gave Turkish Hakan sovereignty, power and authority. The belief that the political powe given by God continued in and after İslamic period and this time soverignity was given by God in various ways. Likeways, Ottoman consesus about

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

authority was continuation of the Middle-Asia Turkish tradition. They believe it was God to assign the authority, rather than ancestor, royal family or law. Consequently, God gave them the power to govern. According to Islamic idea, this could only occur by means of prophecy. Since there would be no other prophet, this could only happen by various symbols which foretell the future such as dreams, miracle, discovery and astrology.

KEY WORDS: Kut, Ottoman, Discovery, Miracle, Dream, Kumral Abdal, Osman Gazi, Şeyh Edebali Eski Türk Devletleri’nde hükümlerlik anlayışı karizmatik olup, yetki ve kudret tanrıdan alınmıştır. Türk hükümdarının idare etme hakkı tanrı tarafından bağışlanmıştır (KAFESOĞLU, 1988: 236-237). Bu telâkkiyi Hun Devleti tanhusunun “Benim hükümdar olmam Tanrı tarafından kararlaştırıldı”, Göktürk Devleti’nin ünlü hanı Bilge Kağan’ın “Tanrı irade ettiği için tahta oturdum, dört yandaki milletleri nizama soktum”, “Babam kağan ile anam hatunu Tanrı tahta oturttu” ve “Tanrı irade ettiği için kut’um olduğu için kağan oldum” vb. ifadelerinde görmek mümkündür (TURAN, 1979: 147-186) , (KAFESOĞLU, 1988: 237).

Ayrıca, Asya Hun İmparatorluğunun ünvanı “Göktanrının, güneşin, ayın tahta çıkardığı Tanrı Kut’u Tanhu” idi (KAFESOĞLU, 1988: 237). Burada “kut” kavramı ön plana çıkmaktadır. Kut’un kelime manası, uğur, devlet, baht, saadet vs. olmakla birlikte, Türk ve Moğollar’da genellikle gökten inen bir nur, sütunu şeklinde tasavvur olunur ve han soyunun bundan meydana geldiğine inanılırdı. Kut taşıyan hakan mukaddes olup, Hazar hakan ailesinde olduğu gibi yüzünü halka göstermezdi. Hanlar umumiyetle, gökten inen bir ışıktan gebe kalmış bir prensesin evlatlarıdır (İNALCIK, 1959: 74-76). Nitekim, Oğuzname’ye göre Türkler’in ilk büyük atası Oğuz Kağan ilâhi bir menşeden gelmiş, daha çocuk iken bir takım kahramanlıklar yapmış ve kendisi gibi gökten ışık içinde yeryüzüne inen bir kızla evlenmiştir (TURAN, 1979: 146).

Kut eski Türklerde siyasi iktidar anlamına gelmekte, bundan feragat ise siyasi iktidardan vazgeçme idi (KAFESOĞLU, 1988: 236-237). Tanrı kut bağıışı ile Türk hakanına hükümdarlık güç ve yetkisi vermekte, diğer bir ifade ile onu siyasi iktidar sahibi kılmakta idi. İşte, Türk Kağanı’da Tanrıdan aldığı güç ile Türkler’in anayurdu Orta Asya’nın hemen her tarafında yaşayan milletleri kendisine tabi kılıyor ve onlara üstünlüğünü kabul ettiriyordu (KOCA,

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

328). Bundan başka, ilâhi menşeden gelen Türk Kağanını kut yani siyasi iktidar ile donatan Tanrı, ona bir taraftan iktisadi güç anlamına gelen “ülüg veya ülüş”bağışı vermekte ve Türk ülkesinde bolluk ve bereketi artırmakta iken, diğer taraftan da yine ona verdiği güç “küç” ile düşmanlarına karşı zafer kazandırmaktaydı (KOCA,328).

Bununla birlikte, Türk Hakanı Tanrı tarafından bazı olağanüstü güçler ile donatılmış olmasına rağmen, o hiçbir zaman olağanüstü bir varlık kabul edilmemiş; hem iktidarını aldığı Tanrıya karşı sorumlu olmuş, hem de yazılı olmayan Türk töresine karşıda yükümlülük taşımıştır. Şayet, kağan bu sorumluluğu taşımaz, diğer bir ifade ile başarısız olursa, Tanrı'nın verdiği kut yine Tanrı tarafından geri alınırdı. Mesela, II. Göktürk Devleti Kağanı Kapağan'ın oğlu İnal başarılı olamamış; bu sebeple Bilge ve Kültigin Kardeşler “kut taplamadı” yani “kut ondan memnun olmadı” diyerek, onu tahttan indirmişlerdir (KOCA, 328).

Eski Türkler'deki siyasi iktidarın Tanrı tarafından verilmesi telâkkisi İslamiyet sonrası da devam etmiş; bu kez hakimiyet görevi “Allah” tarafından çeşitli yollar ile verilir olmuştur. Bunun ilk misallerini aşağıda zikredeceğimiz üzere, Büyük Selçuklular'ın atası Dukak'ın rüyalarında göreceğiz.

Nitekim, Osmanlılar'daki hakimiyet düşüncesi de Orta Asya Türk geleneğinin devamıdır. Onlar, hakimiyetin bir soy, hükümdar ailesi veya halk üzerinde kabulünü beşeri kanunların değil, “Allah” ın tayin ettiğine inanıyorlardı (İNALCIK, 1959: 81). Dolayısıyla kendi sultanlıklarını da onlara Allah bağışlamıştı.

Osmanlı Tarihçisi Hadidî'nin Osmanlı hanedanını överken söylediği: “Müslüman gâzi, ulu şâhdur bu Zemin üstüne zillu'l -lâhdur bu” (HADİDÎ, 1991: 21). kayıttan açıkça Osmanlı ailesinin yer yüzünde Allah'ın gölgesi, yani onun adına yeryüzündeki insanları yöneten gazi sultanlar olduğu anlaşılır. Yine, Osmanlı tarihçilerinden Oruç Bey'de, Osmanlı Tarihi yazmasının gerekliliğini Osmanlılar'ın “Zillullâhi fi'l-arz” yani Dünya'da Allah'ın temsilcisi olmalarına dayandırır (ORUÇ BEY, 1972:17).

Bununla birlikte, 1392'de I. Bayezid Mısır Abbasi Halifesi'ne elçi göndererek “Sulatanu'r -Rum” ünvanını talep etmiş ve bu istek, Memluklu Sultanı Berkuk'un onayı ile Halife tarafından kabul edilmiştir (KOPRAMAN, 473, WITTEK, 1943: 563). Fakat bu o kadar da önemli değildir. Esas olan sultanlığın Allah tarafından tasdikidir. Peki bu nasıl olacaktı?

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

İslamî anlayışa göre bu ancak Peygambere gönderilen vahiy yolu ile olabilirdi. Bir daha Peygamber gelmeyeceğine göre bu ancak çeşitli rumuzlar ile gerçekleşebilirdi. Bunlar, salih rüya, kerâmet, keşif ve astroloji gibi gaibden gelecek ile ilgili ilâhi haberler veren yollardı.

Bu usullerden en önemlisi şüphesiz “rüya”dır. İslâmî anlayışa göre, rüya Nübüvvetin 1/ 46’sıdır (İMAM NABLÛSÎ, 1976:39-45, MUHYİDDİN-İ NEBEVÎ, 222). Rüyada üç önemli unsur vardır. Bunlar rüyayı gören, rüyada görülen ve rüyayı yorumlayan şahısların vasıflarıdır. Osmanlılar’a saltanatı müjdeleyen rüyaları tahlil ettiğimizde rüyayı gören ya Ertuğrul Gazi ya da Osman Gazi’dir. Rüyada görülen ya Resullullah (S.A.V) yada Şeyh Edebalı’dır. Rüyayı yorumlayan da yine Şeh Edebalı’dır.

Osmanlı ailesine saltanatı müjdeleyen rüyaların Ertuğrul Gazi yada Osman Gazi üzerinde olması dikkat çekicidir. Şüphesiz bu durum, Osmanlı Devleti’ne daha kuruluş aşamasında “kutsiyet” kazandırma ile ilgili olup, Selçuklular ve Gazneliler için de geçerlidir.

Osmanlı ailesine saltanatı müjdeleyen rüyalar tespitlerimize göre, Kurân’a tazim, göğüsten ağaç çıkma, Osman Gazi’nin doğumu ve Mihail Gazi’nin müslüman olmasıdır.

_ Kurân’a Tazim Rüyası: Bu rüya Osmanlılar’dan önce Selçuklular’ın kuruluşunda da mevcuttur. Anonim Selçuknameye göre, Selçuklular’ın cediti Lokman (Dukak olmalı) evleneceği zaman zifaf odasında Kurân’ı kerim görmüş, bunun üzerine Lokman bu evi terk ederek başka bir evde zifafa girmiş ve o gece rüyasında Hz. Peygamberi görmüş, Hz. Peygamber Kurân’a gösterdiği hürmetten dolayı kendisinin ve çocuklarının Dünya ve Ahirette izzet ve devlete nail olmaları için dua etmiştir (KÖPRÜLÜ, 1988:8). Sadruddin el- Hüseyini’ye göre ise bu rüyayı gören Selçuk Bey’in babası Dukak olup, Hz. Peygamber’in ve ashabının dualarını almıştır (TURAN, 1979: 154).

Bu rüyaların benzer bir motifi Osmanlı kroniklerinde de yer alır. Kurân’a tazim rüyasını Osmanlı tarihlerinden Kemalpaşazâde, Münecimbaşı Gelibolulu Ali, Rûhi ve Karamani Mehmet Paşa (GELİBOLULU ALİ, 1997:38-39, RÛHÎ, 18, MÛNECCİMBAŞI, 1995:55, KARAMANİ MEHMET PAŞA, 1949: 343-344). Ertuğrul Gazi’ye atfederken, sadece Neşri’de Osman Gazi zikredilir (NEŞRÎ, 1997:73-74). Bu tarihlerden Kemalpaşazâde de Ertuğrul Gazi sefer esnasında bir köyde imamın misafiri olur. İmam onu ihtimamla ağırladıktan sonra oturma esnasında arkasında Kurân-ı kerim bulunduğu için onun yana çekilmesini ister. Bu talebi

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

yerine getiren, Ertuğrul Gazi hane halkı çekildikten sonra abdest alır ve Kurânı hatmeder. Sabaha yakın uyur. Uykuda gaibden ona hitap edilir. Bu hitapta senki benim kelimama ikram ve ihtimam gösterdin. Ben dahi seni ve evladını mükerrerem eyledim. İnsanlık içinde ilini muazzam eyledim. Ertuğrul Bey uykudan uyandı. Bildi ki hanedanında saltanat ışığı yandı, diye yer alır (İBN-İ KEMAL, 1970: 58-59).

Osmanlı tarihlerinden Karamani Mehmet Paşa'nın “namuslu, ihsanı bol, doğrudan şaşmaz, Allah yolunda cihattan kaçmaz” (KARAMANİ MEHMET PAŞA, 1949: 343). Neşri'nin “gayet dindar ve nâmdar ve şecâ'atiyle ma'ruf kişiydi. Zühd ü takvâda ve salahda ol zamanın meşâhîrindendi” diye tavsif ettiği Ertuğrul Gazi yahut yine Neşri'nin “Ve Osman Gazi gayet salih müslüman ve dindar kişiydi (NEŞRİ, 1997:73) diye vasıfladığı Osman Gazi'nin böyle bir rüya görmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu rüyadan sarih bir biçimde Ertuğrul Gazi veya Osman Gazi ve evlâdları yani Osmanlı hanedanı gaibden yani Allah katından saltanat ile müjdelenmiş; eski Türk geleneğine göre ise “kut” sanmıştır.

Bu rüyayı doğru kabul eder isek, XIII. asrın sonlarında bir taraftan ,Anadolu'da Moğol baskısından bunalan ve Bizans ucuna yani Söğüt ve civarına akın akın gelen asker (ŞÜKRULLAH,1949:53), ahi, alp, gazi, derviş ve klasik Anadolu halkının Ertuğrul Gazi, özellikle Osman Gazi'yi Allah'ın övgüsüne mazhar bir lider olarak kabul etmesi doğal bir durumdur (İNALCIK, 39-44, KÖPRÜLÜ, 1988:33-37).

----**Mihail Gazi'nin Müslüman Olması Rüyası**_Bu rüya Osmanlı kroniklerinden Oruç Bey, Aşıkpaşazâde ve Hadidî'de mevcuttur (AŞIKPAŞAZÂDE, 1949:107). Mihail Gazi'nin müslüman olmasını kaydeden diğer Osmanlı Tarihleri ise rüyadan bahsetmeyerek, onun vilayeti Harmankaya'nın civarını fetheden Osman Gazi'nin daveti sonucu İslamiyeti kabul ettiğini beyan ederler (HOCA SADETTİN EFENDİ, 1992:43, MÜNECCİMBAŞI, 1995:82, NEŞRİ, 1997:121, I.DEFTER:75-80).

Diğer taraftan, Mihail Gazi'nin müslüman olduğu rüyada Oruç Bey ve Hadidî'de Resulullah (S.A.V) ve Osman Gazi motifleri müşterek (ORUÇ BEY, 1972:17, HADİDÎ, 1991: 34). yer alırken, Aşıkpaşazâde'de sadece Resulullah (S.A.V) ile ilgili kayıt mevcuttur (AŞIKPAŞAZÂDE, 1949:107).. Oruç Bey ile Hadidî'de ki ifadeler ise hemen hemen aynıdır. Oruç Bey'de bu rüya; Kafir (Bizans) beylerinden namlı biri Osman Gazi ile karşılaşır. Onun

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

Osman olduğunu anlayınca ayağına kapanır ve kelime-i şahadet getirir. Daha sonra o, rüyasında Hz. Peygamberi gördüğünü, onun kendisine İslâm dinini telkin edip, kelime-i şahadeti, fatihayı ve ihlâs süresini öğrettiğini, akabinde sabahleyin kalk falan yerde bir yiğit vardır. Adı Osman’dır. Hak yoluna gazaya niyet etmiştir. Benim ak sancağım onun yanındadır. Ona git ve tabi ol dediğini belirtir. Devamla, Hz. Peygamberin onun adını Abdullah koyduğunu, Osman ile gazaya gitmesini söylediğini, İslâm sancağının Tan Üngürüs (Macaristan)’a kadar ulaşacağını müjdelediğini ifade eder, diye kayıtlıdır (ORUÇ BEY, 1972:17).

Bu rüya ile ilgili Colın Imber Oruç Bey’in hayatta olduğu dönemde yaşadığı Edirne ve Rumeli’de etkili akıncı ailesi Mihailoğulları’na gönderme yaptığını ifade eder (IMBER, 1997:68-69).. Bu görüşe katılmakla birlikte, rüya ile esas vurgunun İslam peygamberi ve Osman Gazi üzerinde yoğunlaştığını ve esas hedef kitlenin de Müslüman Türk halkı, hatta İslam aleminin tamamı olduğunu belirtmeliyiz. İslâmi anlayışa göre Resulullah (S.A.V.)’in rüyada görülmesi çok önemlidir. Çünkü her rüya sahih değildir, şeytani olabilir, fakat Resulullah (S.A.V.)’nin var olduğu rüyaya şeytan müdahale edemez. Dolayısıyla onun mevcut olduğu rüya doğrudur. Nitekim, Hz. Peygamber “beni rüyada gören kimse, uyanık iken de görecektir veya görmüş gibidir. Zira şeytan benim suretime giremez” der (MUHYİDDİN-İ NEBEVİ, 222). Buna göre, adı geçen rüyada iki yönlü propaganda mevcuttur. Birincisi,yukarıda zikrettiğimiz üzere, İslâm alemine yöneliktir. Buradan Resulullah (S.A.V.)’in emri ve Mihail Gazi vasıtasıyla ak sancağın yani gaza bayrağının Osman Gazi’nin elinde bulunduğu işaret edilmekte, dolayısıyla başta Anadolu Türk halkının ve İslâm aleminin ona itaat etmesi ve onun emrine girmesi istenmektedir. Aksi durum Resulullah (S.A.V.)’a isyandan başka bir şey değildir. İkincisi ise, Rumeli’deki büyük akıncı ailelerinden Mihailoğulları evlatları dahil Resulullah (S.A.V.) vasıtasıyla övülmekte ve onların eliyle Macaristan’ın fethi müjdelenmektedir. Aynen bir hadis-i şerifte İstanbul fethinde bunu gerçekleştirecek komutanın ve askerlerinin “Konstantiniyye (İstanbul) elbet bir gün fetih olunacaktır. Ne mutlu o askere ve onun kumandanına” hadisi ile müjdelendiği gibi.

Göğüsten Ağaç Çıkma Rüyası: Öncelikle mitolojik dönem Türk düşüncesinde ağaç kutsal kabul edilir ve tanrıya ulaşmanın yolu olarak görülür. Çünkü kutsal ağaçların başları insan gözüyle görünmeyecek şekilde göğe doğru uzanmakta ve gökte olduğu farz edilen ve bir

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

ışık aleminden ibaret olan cennete ulaşmaktadır. İlerki dönemlerde ise kutsal ağaç Tanrıyı sembolize etmiştir (ERGUN, 2000: 23-24). Eski Türk Mitolojisinde Tanrıya ulaşmada vasıta kılınan Ağaç kültü, aşağıdaki rüyalardan anlaşılacağı üzere, İslâmi dönemde “saltanat”ın karşıtı görülmüş ve rüyada görülen ağaçlar bu minval üzere yorumlanmıştır.

Bu tür rüyanın benzeri Osmanlılar’dan önce Selçuklular ve Gazneliler’in kuruluşunda da mevcuttur. Selçuklular ile ilgili rüyanın iki versiyonu vardır. Birincisinde “Selçuk’un babası Dukak rüyasında göbeğinden üç ağacın çıktığını, her tarafı saran dallarının göklere yükseldiğini görmüş ve bunun üzerine Korkutata’da kendisine evlatlarının cihan padişahı olacağını müjdelemiştir” (TURAN, 1979: 153-154). İkincisine göre, “Oğuzların menkıbevi hükümdarları arasında Tuğrul isminde biri ile iki kardeşinden bahsedilir; bu çocukların babası,daha oğulları devlet kurmadan evvel bir rüya görür; Kendi göbeğinden çıkan üç büyük ağaç gövdesi büyür büyür, ve her tarafa gölge salar ve tepeleri göklere erer; bunu kabilenin kâhinine söyleyerek tabir ettirir; bu kabile içinden büyük bir hükümdar çıkacağını zaten evvelden haber vermiş olan kâhin, bu adama – çocuklarının hükümdar olacağını, fakat bu sırrı kimseye açmamasını, tembih eder (KÖPRÜLÜ, 1988:7-8).

Gazneliler ile ilgili rüya ise Cüzcâni’nin Tabakât-ı Nâsırı’sinde bulunur. Buna göre: “Gazneliler’in kurucusu Mahmut Gaznevi’nin babası Sebuktigin oğlu doğmazdan bir saat evvel rüyasında kendi evindeki bir ateşlikten bir ağaç çıkararak bütün Dünya’ya gölge saldiğını görmüş ve bir tabirci bunu onun fatih bir oğlu olacağı tarzında tefsir etmişti (KÖPRÜLÜ, 1988:7).

F. Köprülü, yukarıdaki rüyaların Osman Gazi’ye atfedilen rüyanın prototipi olduğunu belirtir ve gerçekte bu Oğuz ananelerinin Anadolu Türkleri arasında şifahi olarak mevcut olduğuna değinerek Osmanlı kroniklerine halk ağzından geçtiğine işaret eder (KÖPRÜLÜ, 1988: 8).

Osmanlılar’a ait göğüsten ağaç çıkma rüyası ilk dönem Osmanlı kroniklerinin bir çoğunda mevcuttur. Bu kaynaklardan Oruç Bey, Gelibolulu Ali ve Anonim Tarihi bu rüyayı Ertuğrul Gazi’ye atfetmekte ve aşağıda zikredeceğimiz Osman Gazi’nin doğum rüyası ile birleştirmektedir (GELİBOLULU ALİ, 1997:40, ORUÇ BEY, 1972:25, ÖZTÜRK , 2000: 11). Ayrıca, bu kronikler rüyayı yorumlayan kişiyi de farklı şekilde kaydederler Anonim tarihte iki rivayet zikredilir; Önce rüyayı yorumlayanın Abdülaziz olduğu kaydedilir, daha sonra ise bu

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

kişinin diğer bir rivayet ile Edebali adlı bir şeyh olabileceği ifade edilir (ÖZTÜRK , 2000: 11). Gelibolulu Ali’de Edebali’den bahsedilmez, sadece Abdülaziz’in ismi yer alır (GELİBOLULU ALİ, 1997:40), Oruç Bey’de ise Abdülaziz Anadolu Selçuklu Sultanı Alâaddin’in veziridir. Osman Gazi’ye tuğ, sancak, davul v.s. getiren Abdülaziz Ertuğrul Gazi’nin rüyasını Edebali (Oruç Bey’e göre, Şeyh Edebali bu esnada Konya’dadır), (ORUÇ BEY, 1972:25)’nin yorumladığını belirterek, rüyayı Osman Gazi’ye anlatır (ORUÇ BEY, 1972:24-25). Burada Abdülaziz isimli bir şahsın yer alması dikkat çekicidir (Abdülaziz, Gelibolulu Ali’de âlim (GELİBOLULU ALİ, 1997:40), Oruç Bey’de vezir, (ORUÇ BEY, 1972:24-25) ve Anonim Tarih’te ise rüyayı yorumlayan kemal sahibi bir kişi olarak kayıtlıdır. (ÖZTÜRK, 2000: 11). Bir diğer hususta her üç kaynağın rüya vasıtasıyla Anadolu Selçukluları ile rabita kurmaları olup, bu kaynaklara göre Ertuğrul Gazi Konya’ya gelerek rüyasını yorumlatmıştır. Özellikle, Oruç Bey’in rüyayı Selçuklu veziri olarak kaydettiği Abdülaziz’e anlattırması, Selçuklu saray çevresinin Osmanlı sultanlığını manen tasdik ettiği anlamı taşır.

Diğer kronikler bu rüyayı Osman Gazi’nin gördüğünü belirtirler. Neşri,Aşıkpaşazâde ve Ruhî mezkûr rüyanın hemen akabine Kumral Abdal’ın keşfi olarak aşağıda zikredeceğimiz hadiseyi ekler iken , Lütfi, Kemalpaşazâde, Hadidî, ve Münecimbaşı rüyayı sade şekli ile kaydeder (LÜTFÎ, 2001:154-155, I. DEFTER, 93, HADİDÎ, 1991: 30, MÜNECİMBAŞI, 1995:55). Bu rüya Neşri’ye göre: Osman Gazi’nin halkı arasında kerâmeti zahir Edebali adlı bir şeyh vardır. Her tarafta meşhurdur. İlmi rüyayı bilir. Yaptırdığı zaviyesinde halka hizmet eder. Zaman zaman Osman Gazi’de onun zaviyesine gelir ve misafir olur. Osman Gazi bir gece rüyasında bu şeyhin koynundan bir ayın çıkıp kendi koynına girdiğini, göbeğinden bir ağacın bitip Dünya’yı sardığını ve onun gölgesinde dağların olduğunu, o dağların dibinden pınarların çıktığını çeşmelerin aktığını görür. Ertesi günü bu rüyasını şeyhe anlatır. Şeyh Osman’ı müjdeler. Ona ve evladına Allah’ın saltanat verdiğini ve evladlarının onun gölgesinde olacağını belirtir ve kızı Mal Hatun’u onunla evlendirir (NEŞRÎ, 1997:C.1.82-83).

Bu rüyada da Osmanlı hanedanı saltanat ile müjdelenmektedir. Fakat, önceki rüyalarda müjde ya Allah katından yada Hz. Peygamber tarafından verilmişti. Burada ise klasik bir rüya sözkonusudur. O zaman mezkûr rüyanın hemen hemen Osmanlı kroniklerinin tamamında itibar görmesinin çekiciliği nedir? Bunu rüyayı yorumlayan Şeyh Edebali’nin kişiliğinde aramak

gerekir. Edebali Karaman Vilayeti'nden olup Şam'da tefsir, hadis vs. ilimlerini tahsil etmiş; daha sonra da tasavvufa intisap ederek şeyh olmuştur. Eskişehir ucuna gelip yerleşen Edebali, buradaki zaviyesinde gelip giden yolculara hizmet etmiş; Osman Gazi'ye kızını vererek bu hanedan ile sıhriyet kurmuş; ucta fikirlerine danışılır manevi lider olmuştur. Bunun yanı sıra, Edebali'nin akrabası Dursun Fakih'da Karacaşehir'de Osmangazi adına ilk hutbeyi okuyan İslam bilginidir. Osmanlı kronikleri Edebali'nin kişiliğini ehl-i keşif, kerâmet sahibi, veli, kutb-u zaman, rüya ilmini çok iyi bilen bir şeyh olarak tavsif ederler (NEŞRİ, 1997:82, İBN-İ KEMAL, 1970: 58-59, I. DEFTER, 93, HADİDÎ, 1991: 30, GELİBOLULU ALİ, 1997:64-65). Diğer taraftan, Osmanlı tarihçilerinden Aşıkpaşazâde'nin Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda etkili olduğunu belirttiği dört önemli unsur, gazıyan-ı rum, ahiyan-ı rum, abdalın-ı rum ve baciyan-ı rumdur (AŞIKPAŞAZÂDE, 1949:237). İşte, Şeyh Edebali Söğüt ucunda tutunmaya çalışan Osmanlı uç beyliğinde hem abdalların önderi, hemde ahi (OCAK, 1997: 167-168). kimliği ile büyük nüfuz sahibidir. Böyle bir şahısın yorumladığı ve Osmanlı ailesine saltanat müjdesi verdiği bir rüyanın uçta bulunan alp, gazı, derviş vs. tarafından tartışmasız kabul göreceği bir gerçektir.

Osman Gazi'nin Doğum Rüyası: Bu rüya Osmanlı tarihlerinden Müneccimbaşı'da kayıtlıdır (MÜNECCİMBASI, 1995:54-55). Anonim Tarih , (ÖZTÜRK , 2000: 11). ve Oruç Bey ise Ertuğrul Gazi'ye ait olarak yazdıkları göğüsten ağaç çıkma rüyasının sonunu Osman Gazi'nin doğumu ile tamamlar (ORUÇ BEY,

1972:25). Müneccimbaşı'da kayıtlı rüyaya göre; Ertuğrul Gazi oğlu Osman doğmadan önce bir gece rüyasında ocağından bir suyun kaynayıp çıktığını deniz haline gelerek yeryüzünü kapladığını görür. Uyanınca gördüğü rüyayı arif bir kimseye anlatır ve tabir etmesini ister. O da Ertuğrul Gazi'nin bir çocuğunun doğacağını onun ve soyunun yeryüzünün büyük bir kısmına hükmedeceğini belirtir. Müneccimbaşı'na göre bu rüyadan birkaç gün sonra Osman Gazi Dünya'ya gelir (MÜNECCİMBASI, 1995:54-55).

Bu rüya genelde yukarıdaki rüyaya benzer. Ay ve ağacın yerini suyun yeryüzünü kaplaması alır. Rüyayı yorumlayan yine arif bir kişi ve sonuçta yine Osmanlı ailesine rüya ile manevi alemden saltanat müjdesi verilir. Bir de rüyanın hemen akabinde Osman Gazi'nin doğumu dikkat çeker.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

Diğer taraftan İslam tasavvuf düşüncesine göre gaibden haber alma usullerinden biri de şeyh ve dervişlerin olağanüstü olaylar (keramet) ile insanların ibret almalarına vesile olmalarıdır. Büyük mutasavvıflardan Abdurrahman Câmî'nin ünlü eseri Nefehâtu'l- Üns'de evliya kerametleri , gizli şeyleri açığa çıkarmak, açıkta olanları gizlemek, varı yok etmek, yoğun var etmek, giyaben söyleneni işitmek, bir yerden bir yere nakilsiz gitmek, havada uçmak, gaibden ve gelecekte haber vermek şeklinde vs. şeklinde tasnif edilir (ABDURRAHMAN CÂMÎ, 1998:144). Tarihi kaynaklarda, Osmanlılar'a saltanatı müjdeleyen bir çok keşif ve kerâmet kayıtlıdır. Biz bir kaçını tahlil etmekle yetineceğiz. Bunlardan en eskisi Dede Korkut'un keşfi olup, Osmanlı kroniklerinden Müneccimbaşı (MÜNECCİMBAŞI, 1995:57). ve Ruhî (RÛHÎ, 370) de yer alır. Bundan başka, bu keşif XVI. asrın ikinci yarısında yazıya geçirilmiş olan (SÜMER, 1992:275). Dede Korkut kitabında da mevcuttur. Bu kitaba göre:

“Resul aleyhisselam zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata dirler bir er koptı. Oğuz'un ol kişi tamam bilişisiydi. Ne dirse olur idi. Gayıbdan dürlü haber söyler idi. Hak Ta'ala onun könlüne ilham ider idi. Korkut Ata ayıtdı: Ahır zamanda hanlık girü Kayı'ya dege kimsene ellerinden almaya ahır zaman olup kıyamet kopınça. Bu didüğü “Osman neslidür, işde sürülüp gide yorır. Ve dahi niçe buna benzer söz söyledi. Korkut Ata Oğuz Kavminun müşkilini hal iderdi. Her neki buyursa kabul iderler idi. Sözin tutup tamam iderler idi” (ERGİN, 73).

XV. yüzyılın ikinci yarısında yazıya geçirilmeden çok önce Türkler'in Anadolu'ya geldikleri Bayburt-Erzurum bölgesinde o zamandan itibaren muhtemelen konar-göçer Türkmen halkın ağzında dolaşan Dede Korkut hikayelerinde, Osmanlılar'a saltanat müjdesi verilmesi dikkat çekicidir. Bu müjdeyi veren kişinin, henüz İslamiyet'i tam olarak hazmedememiş; eski dinleri Gök Tanrı inancından bazı motifleri yeni dinleri ile birlikte yaşatmaya devam eden konar-göçer Türkmenler'in Orta Asya'daki dini önder Şaman'ın yerini alan, gaibden ilham alıp çeşitli haberler veren Korkut Ata'nın olması oldukça önemlidir. Bu hikayenin diğer bir önemi de, Osmanlı hakimiyet sahasının dışında mevcut olmasıdır. Çünkü, XVI. asrın ilk çeyreğine kadar Doğu Anadolu bölgesi hiçbir zaman Osmanlı hakimiyetine girmemiştir.

Böylece, XVI. yüzyılın başında kısa bir dönem (1501-1514) Safevi hakimiyetine giren Akkoyunlu aşiretlerinin 1514 Çaldıran Savaşı sonrası Osmanlı idaresini gönüllü kabul etmelerinde, Safeviler'in yoğun baskı ve zulümlerinin yanısıra (YİNANÇ, 262-263). o dönemde

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

bölge halkı arasında canlı olarak yaşayan Dede Korkut'un Osmanlılar'ı kıyamete kadar hükümler göstermesinin de etkisi olmalıdır.

Diğer taraftan, Osmanlılar'a hükümdarlığı müjdeleyen ve onlara kudsiyet kazandıran önemli bir keramet Kumral Abdal'a aittir. Bu kerâmeti Kemalpaşazâde oldukça mufassal olarak kaydeder (İBN-İ KEMAL,

1970: 88-92). Müneccimbaşı ise İdris-i Bitlisi'nin Heşt Behişt eserinden nakledeken Kemalpaşazâde gibi kerâmeti Kumral Abdal'a atfeder (MÜNECCİMBASI, 1995:56). Buna mukabil, Neşri, Aşıkpaşazâde ve Ruhî bu kerâmeti başka bir versiyon olarak kaydederler. Ancak, hadiseyi karıştırarak göğüsten ağaç çıkma rüyasının sonuna eklerler. Ayrıca, bu kronikler Kumral Abdal'ın yerine Şeyh Edebalı'nın müridi "Turud-Turgud" adlı bir şahsı koyarlar (NEŞRİ, 1997: 83, AŞIKPAŞAZÂDE, 1949:95, RÛHÎ, 380). Kumral Abdal'ın kerâmeti Müneccimbaşı'na göre; Kumral Abdal uçta Yenişehir civarında oturan, zaman zaman müritleri ile gaza yapan salih bir kimsedir. Bir gün Hz. Hızır veya Allah dostlarından birisi Kumral Abdal'a rastlar. O kişi Kumral Abdal'a Osman Gazi'nin yanına gitmesini ve Allah'ın ona kıyamet gününe kadar devam edecek büyük bir devlet ihsan ettiğini müjdelemesini emreder. Kumral Abdal Osman Gazi'yi tanımazdı. O kişi Osman Gazi'yi tanıyabileceği bazı işaretler verir. Bu tarifler üzerine o Osman gazi'yi bulur ve müjdeyi verir. Osman Gazi'de ona Yenişehir civarında bir zaviye yaptırır (MÜNECCİMBASI, 1995:56-57).

Burada iki obje öne çıkar. Birincisi, Osmanlı Devleti'nin kıyamete kadar varlığını devam ettirmesi, yani "Devlet-i ebed müddet" anlayışı; ikincisi ise bu keramet ile karşılaşan ve anlatan Kumral Abdal'ın kimliği ve topluma verilen mesajdır. Gerçi, Kemalpaşazâde'de kıyamet gününe kadar devam etmeden bahsedilmez, sadece devleti ele geçirme ve gaza zamanının geldiği müjdelenir (Osman nâm ber sahib-i hurucun medâric gazve ve 'urucu hengâmı geldi deyu beşâret iyledi, (İBN-İ KEMAL, 1970: 88-89). ise de devamında gaibden gelen zat Kumral abdal'a nasihat eder, Osman Gazi'yi över ve onun;

"ol şah saâdet-penâh müeyyed min indallah'dır".

Allah indinde bahtiyarlığı kabul edilmiş biri olduğu ve o ne tarafa giderse peşinden ayrılmaması gerektiğini söyler (İBN-İ KEMAL, 1970: 89). Burada kerâmeti değerlendirmeden önce Kemalpaşazâde'nin "devleti ele geçirme ve gaza zamanının geldiği" ifadesini tahlil

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

ettiğimizde, Osmanlı Devleti ideolojisinin oluşmasında çok önemli bir yere sahip bu devlet adamının yukarıdaki sözler ile Moğollar tarafından ortadan kaldırılan Anadolu Selçukluları'nın yerine ilâhi işaret ile Osmanlılar'ın getirildiğini, dolayısıyla onların Allah katında kutsanarak Selçuklular'ın meşru varisi olduğunu kastettiği anlaşılır.

Öte yandan, Kumral Abdal, söğüt ucunda zaviyesinde müridleri ile yaşayan cezbeli, serdengeçti, gazi derviştir (OCAK,1999:84). Kumral Abdal, Şeyh Edebalı, Abdal Musa, Abdal Murad, Geyikli Baba vs. kolonizatör Türk dervişleri olarak, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda uç bölgelerinin Türkleşme ve İslamlaşmasında önemli rol oynamışlar ve Türk iskânının öncüleri olmuşlardır. Bu kolonizatör dervişler aynı vazifeyi daha yoğun olarak Rumeli'de de gerçekleştirmişlerdir (BARKAN, 1942: 297-387).

İşte bu keramet ile, Osmanlı Devleti'nin sonsuza kadar yaşayacağı mesajı; bu devletin kuruluşunda efsanevi kimliği olan salih, gazi bir derviş eliyle,onları gaza için daha fazla şevklendirmek amacıyla özellikle Rumeli gazilerine verilir.

Diğer taraftan, Osmanlılar'ın zuhuruna ve saltanatlarına dair bundan evvel zikrettiğimiz ilahi işaretler İslami çevrelere aittir. Yine, Müneccimbaşı'da geçen bir kayıt, Hıristiyan Dünyası'na ait olup, rahip ve keşişlerin ilm-i nücum yani astrolojiye dayanarak Osmanlıların geleceği ile ilgili verdiği haberdur. Buna göre; Siroz yakınlarında yüksek bir dağ üzerinde muteber sayılan bir kilise vardır. Orada bir çok rahip ve keşiş oturur, astronomi ve felsefe gibi eski ilimler ile meşgul olurlardı. Bu keşişler ve rahipler, Osmanlı Devleti'nin ortaya çıkışını ve kendi ülkeleri dahil bir çok memleketi ele geçireceğini ilm-i nücum yoluyla sezmişlerdi. Osman Gazi'nin şöhretini duyan bu rahipler değerli hediyeler ile bir elçi gönderip, kendilerinin, evladlarının, manastırlarının, kiliselerinin ve vakıf köylerinin korunması için ondan bir emannâme istediler. Bu sırada Söğüt'te bulunan Osman Gazi onların isteklerini yerine getirdi. Bir zaman sonra torunu Sultan Murad o toprakları fethettiğinde bu emannâmeyi ona arz ettiler (MÜNECCİMBAŞI, 1995:57).

Bu keşif hadisesini, Osmanlı öncesi Balkanlar'ın siyasi istikrarsızlık içindeki yapısını dikkate alarak değerlendirmek gerekir. Özellikle Sırp kralı Stefan Duşan'ın 1355'te ölümünden sonra, Balkanlarda güçlü bir devlet kalmamış, küçük prenslikler birbirleri ile çekişirken, Bizans'da iç gâileler ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Bu sebeple, Balkanlar'da senyörlerin ağır

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

vergi baskısından bunalan halk kendi dinlerine hoşgörü ile bakan Osmanlılar'ı tercih etmiştir (BAŞTAV,1989:45-80,İNALCIK, 61-68). İşte, böyle siyasi ve ekonomik baskı altında bunalan Balkan toplumu, Osmanlı Devleti'nin"istimâlet" yani hoşgörüsünün etkisi ile onun hakimiyetini kabulde zorlanmamıştır. Bu keşfide yukarıdaki hoşgörüye mukabil Hıristiyanlığın en bağınaz kesimi din adamlarının Osmanlılara bir sempatisi olarak görmek mümkündür. Diğer bir bakış açısı ile ise, İstanbul'un fethinde şehir halkının ruh haletinde (DUKAS, 1956: 178). olduğu gibi çaresiz toplumun başına geleceği kabullenmekten başka bir şey değildir. Her halükarda Hıristiyan din adamları tarafından zikredilen bu keşfin Osmanlılar'ın Balkanlar'daki hakimiyetinde müspet psikolojik etkisi olduğu da bir gerçektir.

Sonuç itibari ile, eserlerini XV. ve XVI. yüzyıllarda yazan Osmanlı Tarihçileri Anadolu'da Osmanlı hakimiyetini meşrulaştırmak için, bir taraftan onların soylarını Oğuz Han'a çıkarma gayreti ve Selçukluların varisi olduklarını ispata çalışırken, diğer taraftan da bu hakimiyetin yukarıda bahsettiğimiz rüya, kerâmet, keşif vs. ilahi işaretler yoluyla Allah tarafından onlara bahşedildiğini vurgulamışlardır. Böylece, Osmanlılar rakipleri Anadolu Beylikleri'ne özellikle Karamanoğulları'na karşı hakimiyet mücadelesinde manevi üstünlük sağlamışlardır.

KAYNAKÇA:

- ABDURRAHMAN CÂMÎ, **Nefehâtu'l- Üns**, Haz. S. Uludağ-M.Kara, İstanbul 1998
ANONİM, **Osmanlı Kroniği (1299-1512)**, Haz. H. Öztürk, İstanbul 2000,
AŞIKPAŞAZÂDE, **Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. N. Atsız., Osmanlı Tarihleri I, İstanbul 1949
BAŞTAV, Şerif, **Bizans İmparatorluğu Tarihi, Son Devir (1261-1461)**, Ankara 1989
DUKAS, **Bizans Tarihi**, Çev. V.L. Mirmiroğlu, İstanbul 1956
ERGİN, Muharrem, **Dede Korkut Kitabı**.
GELİBOLULU MUSTAFA ALİ EFENDİ, **Kitabü't-Târih-i Kühü'l-Ahbar**, Haz. İ. H. Çuhadar ve diğerleri, C. II. Kısım I, Kayseri 1997
HOCA SAADEDDİN EFENDİ, **Tacü't-Tevârih**, Haz. İ. Parmaksızoğlu, C. I, Ankara 1992
HADİDÎ, **Tevârih-i Al-i Osman (1299-1523)**, Haz. N. Öztürk, İstanbul 1991

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 7 Eylül – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

- IMBER, Colin, “Osman Gazi Efsanesi”, **Osmanlı Beyliği**, İstanbul 1997
- İBN-İ KEMAL, **Tevârih-i Âl-i Osman**, I. Defter, Yay. Şerafettin Turan, Ankara 1970
- İMAM NABLÛSÎ, **İslâmi Rûya Tabirleri Ansiklopedisi**, Çev. A. Bayram-M.S. Çöğenli, 1976
- KAFESOĞLU, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, İstanbul 1988
- KARAMANİ MEHMET PAŞA, **Osmanlı Sultanları Tarihi**, Çev. İ. H. Konyalı, Osmanlı Tarihleri-I, İstanbul 1949
- KÖPRÜLÜ, Fuat, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, Ankara 1988
- LÜTFÎ, **Lütfî Paşa ve Tevârih-i Âl-i Osman**, Haz. K. Atik, Ankara 2001
- MEHMET NEŞRÎ, **Kitâb-ı Cihannümâ**, Yay. F. R. Unat- M. A. Köymen, C. I Ankara 1987
- MUHYİDDİN-İ NEBEVÎ, **Riyâzü's-Salihin**, Çev. K.. Burslan-H.H. Erdem, C.II Ankara (Tarih Yok) MÜNECCİMBAŞI, **Camiü'd Düvel**, Çev. A. Ağırakça, İstanbul 1995
- TURAN, Osman, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi**, İstanbul 1979
- OCAK, A. Yaşar, “Osmanlı Beyliği Topraklarındaki Sufi Çevreler ve Abdalan-ı Rum Sorunu (1300-1389)”, **Osmanlı Beyliği(1300-1389)**, İstanbul 1997
- OCAK, A. Yaşar, **Osmanlı imparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderiler (XIV-XVII. Yüzyıllar**, Ankara 1999
- ORUÇ BEY, **Oruç Bey Tarihi**, Haz. N. Atsız, İstanbul 1972
- ŞÜKRULLAH, **Behcetü't -Tevârih**, Çev. N. Atsız., Osmanlı Tarihleri I, İstanbul 1949

Makaleler:

- ERGUN, Metin,, “Türk Ağaç Kültü İnancının Dede Korkut Hikayelerindeki Yansımaları”, **Milli Folklor**, S. 47. (Güz 2000 Ankara)
- İNALCIK, Halil, “Osmanlılarda Saltanat Veraseti Usulü ve Türk Hakimiyet Telâkkisiyle İlgisi”, **AÜ, SBFĐ**, S.1, (Ankara 1959)
- İNALCIK, Halil, “Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış” , **Osmanlı**, C. I, s,39-44
- KOCA, Salim, “Eski Türklerde Devlet Geleneği ve Teşkilatı” **Türkler**, C.II KOPRAMAN, K. Yaşar, , “Osmanlı-Memlûk Münâsebetleri” **Türkler**, C.IX,
- WITTEK, Paul, “Ankara Bozgunundan İstanbul'un Zaptına (1402-1455)”, Çev. H. İnalçık, **Bellekten**, C. VII, S.27 (Ankara 1943),